

Priloga 1: PROGRAM JAVNE SLUŽBE NALOG RASTLINSKE GENSKÉ BANKE 2018-2025

1. UVOD

Mednarodni sporazum o rastlinskih genskih virih, ki je bil sprejet pri Organizaciji Združenih narodov za kmetijstvo in prehrano (v nadaljnjem besedilu: FAO) leta 1983, je priznaval pravice kmetov pri ohranjanju rastlinskih genskih virov ter omogočal njihovo prosto uporabo in dostop do njih. Z dopolnitvami je sporazum veljal do sprejetja Konvencije o biotski raznovrstnosti (v nadaljnjem besedilu: CBD) leta 1992 v Rio de Janeiru.

Mednarodna pogodba o rastlinskih genskih virih za prehrano in kmetijstvo (The International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture, v nadaljnjem besedilu: ITPGRFA), ki je bila sprejeta v okviru FAO novembra 2001, usklajuje sporazum FAO in CBD. Cilj ITPGRFA je spodbujanje ohranjanja in trajnostne rabe rastlinskih genskih virov za prehrano in kmetijstvo (v nadaljnjem besedilu: RGV) za prehrano in kmetijstvo in pravična delitev koristi, ki izhajajo iz njihove uporabe v kmetijstvu in prehrani. Republika Slovenija je ratificirala ITPGRFA jeseni 2005 in postala pogodbenica leta 2006. Kot pristojni organ za izvajanje pogodbe je določeno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Slovensko krajinsko in vrstno pestrost pogojujejo različne klimatske, talne, geografske in zgodovinske razmere. Spremembe v okolju, načinu izrabe prostora in v pridelovanju so povzročile zmanjševanje biotske raznovrstnosti, kar je očitno tako v naravnem okolju kot tudi v kmetijstvu, saj se je v preteklosti zmanjšalo pridelovanje avtohtonih, starih sort in lokalnih populacij, zmanjšalo se je tudi število vrst kmetijskih rastlin v pridelavi.

Mednarodni okvir za ohranjanje in trajnostno rabo RGV, poleg ITPGRFA, postavlja predvsem Svetovni akcijski načrt za ohranjanje in trajnostno rabo rastlinskih genskih virov za prehrano in kmetijstvo (Global Plan of Action, v nadaljnjem besedilu: GPA), ki ga je leta 1996 sprejela Komisija za genske vire za prehrano in kmetijstvo pri FAO.

GPA vsebuje predlagane ukrepe, katerim morajo slediti podpisnice zadevnih mednarodnih pogodb in je razdeljen v 18 prioriteten dejavnosti na področju ohranjanja in trajnostne rabe RGV:

1. Monitoring in inventarizacija RGV.
2. Podporni sistem za upravljanje z RGV na kmetijah.
3. Podpora kmetom pri naravnih nesrečah v povezavi z RGV.
4. Promocija ohranjanja RGV *in situ* in upravljanje z divjimi sorodniki kmetijskih rastlin.
5. Podpora ciljanemu zbiranju še ohranjenih RGV v državi (ekspedicije).
6. Trajnostno in razvojno *ex situ* ohranjanje dednine oz. RGV (genske banke v ožjem smislu).
7. Razmnoževanje *ex situ* akcesij RGV.
8. Razširitev postopkov karakterizacije in evalvacije za potrebe trajnostne rabe RGV (morfološka ter molekulska karakterizacija, objavljanje podatkov, distribucija RGV).
9. Podpora žlahtnjenju (postopki pred-žlahtnjenja, javnega in zasebnega žlahtnjenja ter selekcijski programi).
10. Promocija diverzifikacije rastlinske pridelave in širitev biotske raznovrstnosti kmetijskih rastlin za trajnostno kmetijstvo.
11. Promocijski razvoj in komercializacija vseh starih domačih in manj uporabljenih sort kmetijskih rastlin.
12. Podpora pridelavi semena starih domačih sort in distribuciji le-teh.
13. Kreiranje in okrepitev nacionalnih programov RGV za kmetijstvo in prehrano.
14. Promocija in krepitev nacionalnih in mednarodnih mrež oz. povezav na področju RGV.
15. Razvoj in okrepitev informacijskih sistemov za ohranjanje in trajnostno rabo RGV.
16. Razvoj in krepitev sistemov za monitoring in varovanje genske raznovrstnosti in minimaliziranje genske erozije RGV.
17. Upravljanje in krepitev človeških virov na področju RGV (ustrezna izobrazba in dopolnilna izobraževanja izvajalcev ohranjanja in trajnostne rabe RGV).

18. Promocija in krepitev ozaveščanja javnosti o pomembnosti ohranjanja in trajnostne rabe RGV.

2. NAMEN JAVNE SLUŽBE

Namen Programa javne službe nalog rastlinske genske banke je izvajanje dolgoročnega ohranjanja RGV in njihova trajnostna uporaba na strokoven, enovit in učinkovit način.

RGV so pomembni z okoljskega in ekonomskega stališča in predstavljajo dragoceno naravno in kulturno dediščino, vendar je njihov obstoj ogrožen. Priča smo zmanjševanju RGV (genska erozija) tako na globalni kot nacionalni ravni. RGV so podlaga za rastlinsko pridelavo in imajo poglobljeno vlogo pri zagotavljanju prehranske varnosti sedanjim in prihodnjim rodovom. RGV so osnovni vir raznolikosti in raznovrstnosti za izboljševanje gojenih rastlin s pomočjo selekcije, klasičnega ali biotehnološkega žlahtnjenja in so bistvenega pomena za prilagajanje nepredvidljivim spremembam v okolju ter za prihodnje potrebe človeštva. Pomembni so tudi za raziskave, za mednarodno povezovanje Republike Slovenije, za predstavitev in za vključitev genskih virov v svetovno zakladnico genske raznovrstnosti.

V skladu z ITPGRFA, Program javne službe nalog rastlinske genske banke zasleduje naslednje cilje:

- Zagotoviti trajno in varno hranjenje RGV na najbolj primeren način.
- Dokumentirati in ovrednotiti zbrane RGV predvsem z osnovnim ocenjevanjem in vrednotenjem letih.
- Omogočiti trajnostno uporabo RGV z ustreznim sistemom nadzorovane izmenjave akcesij (z uporabo SMTA – Standard Material Transfer Agreement).
- Zagotoviti stalno zbiranje RGV kot tudi informacije o izvoru RGV, načinu pridobivanja semenskega materiala RGV, načinu pridelave, uporabe, hranjenja in razmnoževanja RGV.
- Prispevati k povečanju kmetijske biotske raznovrstnosti, upoštevajoč tudi trenutno stanje RGV v naravnem okolju.
- Povečati sodelovanje in odgovornost vseh zainteresiranih strani vključenih v ohranjanje in trajnostno rabo RGV, upoštevajoč strokovne smernice.
- Pospeševati institucionalno izgradnjo in ozaveščanje javnosti o pomembnosti RGV.

3. PRAVNA PODLAGA

- Zakon o ratifikaciji Mednarodne pogodbe o rastlinskih genskih virih za prehrano in kmetijstvo (UL RS, št. 18/05).
- Zakon o kmetijstvu (UL RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15 in 27/17).

4. VSEBINSKI PROGRAM JAVNE SLUŽBE PO POGLAVJIH

V skladu z Zakonom o kmetijstvu in v povezavi z ITPGRFA je Program javne službe nalog rastlinske genske banke opredeljen v šestih poglavjih kot sledi:

1. Zbiranje in evidentiranje avtohtonega genskega materiala za prehrano in kmetijstvo, vključno s starimi domačimi ali udomačenimi sortami oziroma populacijami po zbirkah RGV *ex situ*.
2. Osnovno opisovanje in vrednotenje zbranega genskega materiala po mednarodnih deskriptorjih po zbirkah RGV.
3. Razmnoževanje in trajnostna raba avtohtonega genskega materiala po zbirkah RGV
4. Administrativno-tehnične naloge v povezavi z evidentiranjem avtohtonega genskega materiala.
5. Strokovno tehnična koordinacija, izobraževanje, usposabljanje in ozaveščanje javnosti.
6. Sodelovanje z mednarodnimi organizacijami in omrežji na področju RGV.

4.1 Zbiranje in evidentiranje avtohtonega genskega materiala za prehrano in kmetijstvo, vključno s starimi domačimi ali udomačenimi sortami oziroma populacijami po zbirkah RGV *ex situ*

Pregled stanja:

Spremljanje in inventarizacija nekaterih rastlinskih vrst se je začela v 50-ih in 60-ih letih prejšnjega stoletja za potrebe žlahtnjenja. Od leta 1996 poteka v Sloveniji sistematično zbiranje, hranjenje in vzdrževanje rastlinskih genskih virov v okviru SRGB. Za večji del zbirk SRGB so opravljeni osnovni opisi akcesij, za manjši del pa tudi delno vrednotenje.

Najpomembnejše *ex situ* zbirke in kolekcijski nasadi se nahajajo na več lokacijah ter institucijah: na Kmetijskem inštitutu Slovenija (KIS), Oddelku za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani (BF), Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije v Žalcu (IHPS) in Fakulteti za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru (FKBV). Za *ex situ* zbirke RGV posameznih vrst ali skupin rastlin so odgovorni skrbniki (kuratorji). Konec leta 2016 smo v SRGB skupno zabeležili 5440 akcesij, ki predstavljajo 248 vrst kmetijskih rastlin (od tega jih je 204 vrst na KIS, 31 na BF, 36 na IHPS in 8 vrst na FKBV).

Kolekcijski nasadi nimajo zagotovljenega varnostnega dvojnika. Pri vzpostavitvi dodatnih kolekcijskih nasadov pa obstaja možnost sodelovanja z botaničnimi vrtovi, regijskimi in krajinskimi parki ter z drugimi izobraževalnimi ustanovami. V *ex situ* zbirke SRGB bi bilo potrebno prenesti in vključiti manjkajoče vzorce akcesij, ki se nahajajo v zasebnih zbirkah.

Zbirke nekaterih vrst rastlin (koruza, trta, ajda, fižol, solata) predstavljajo skoraj vso gensko raznolikost posamezne vrste v Sloveniji. Pri ostalih vrstah kmetijskih rastlin pa je delež genske variabilnosti v *ex situ* zbirkah manjši. Manjkajočo raznolikost je v veliki meri mogoče dopolniti z zbiranjem akcesij. Pri posameznih vrstah kmetijskih rastlin npr. pri pšenici pa je bila genska erozija v preteklosti tako velika, da so se genski viri izgubili in jih ni mogoče obnoviti. Preveriti je treba možnost izpopolnitve obstoječih zbirk s pridobitvijo avtohtonih rastlinskih genskih virov iz zbirk drugih genskih bank (repatriacija in/ali izmenjava).

V zbirkah še niso identificirani in odstranjeni vsi duplikati akcesij, katerih hranjenje ni smiselno, niti racionalno. RGV v zbirkah še niso ločeni na osnovno zbirko za dolgoročno hranjenje ('basic collection') in na delovne zbirke. Varnostni dvojniki najpomembnejših akcesij iz osnovne zbirke še niso shranjeni na varni lokaciji.

Dolgoročni cilji:

- Poenoteno upravljanje z zbirkami RGV v skladu z mednarodnimi standardi.
- Urejene osnovne zbirke RGV in zagotovljeno varno dolgotrajno hranjenje RGV.
- Optimizirano hranjenje in sistem za izmenjavo RGV.
- Kolekcije varnostnih dvojnikov RGV za hranjenje na varni lokaciji.
- Izpopolnjene *ex situ* zbirke z dodatnimi akcesijami.
- Popis manjših zasebnih zbirk RGV, v lasti podjetij ter društev in parkov (v primeru znanega slovenskega izvora RGV).

Metode:

Semenski material za hranjenje je pripravljen po mednarodnih standardih in se hrani srednjeročno in dolgoročno v hladilnicah ali v hladilnih omarah v različni embalaži (plastične in aluminijaste vrečke, stekleni kozarci z dodatkom silikagela ali vakuumirani).

Metode, ki jih uporabljajo kuratorji SRGB so mednarodni standardi za ohranjanje RGV:

- FAO standardi
- <http://www.ecpgr.cgiar.org/>;
- <http://www.ecpgr.cgiar.org/aegis/about-aegis/>;
- [http://eurisco.ipk-gatersleben.de/apex/f?p=103:1:0:::;](http://eurisco.ipk-gatersleben.de/apex/f?p=103:1:0:::)
- <http://www.fao.org/agriculture/crops/thematic-sitemap/theme/seeds-pgr/gbs/en/>

Za vsak RGV, ki je vključen v *ex situ* zbirko, se osnovni podatki po zbirkah zbirajo pri kuratorju posamezne zbirke, na MKGP pa se zbirajo osnovni podatki o akcesijah za celotno SRGB v posebni računalniški aplikaciji (Aplikacija SRGB).

Za *ex situ* upravljanje akcesij se uporabljajo metode, ki jih predloži izvajalec (po sistemu kakovosti AEGIS). Strokovno mnenje o metodah upravljanja akcesij posameznih vrst ali skupin kmetijskih rastlin poda tudi Strokovna skupina za rastlinske genske vire pri MKGP.

Naloge:

- Oblikovanje osnovne oziroma delovne zbirke akcesij ter zbirke za izmenjavo RGV.
- Poenotenje in izboljšanje postopkov hranjenja za posamezne skupine rastlin in tip zbirke semena oziroma kolekcijskega nasada rastlin.
- Identifikacija in izločitev neželenih dvojnikov akcesij.
- Poenotenje in optimiziranje metod za *in vitro* hranjenje in uvedba sistema krioprezervacije.
- Povečati mednarodno sodelovanje pri hranjenju akcesij in zagotoviti varno hranjenje edinstvenih ali drugih najpomembnejših akcesij na varni lokaciji v tujini (Svalbard, Svetovna genska banka).
- Vzpostaviti sodelovanje z botaničnimi vrtovi, upravljavci zavarovanih območij narave in nevladnimi organizacijami ter identificirati zasebne zbirke RGV.
- Ugotoviti stopnjo izpopolnjenosti zbirk in identificirati vrzeli v posameznih *ex situ* zbirkah.
- Opraviti usmerjeno zbiranje ali organizirati pridobitev vzorcev pri vrstah, kjer je to možno in potrebno za izpopolnitev zbirk.
- Identificirati avtohtone RGV v tujih zbirkah in izvesti pridobitev vzorcev.

Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev:

- Število zbirk po institucijah
- Število akcesij v posameznih zbirkah z vpisi in opisi v Aplikaciji SRGB.
- Število novo pridobljenih akcesij
- Število edinstvenih ali drugih najpomembnejših akcesij, ki bi jih bilo treba shraniti tudi na varni lokaciji v tujini
- Število pridobljenih avtohtonih RGV iz tujih zbirk
- Število in popis manjših zasebnih zbirk RGV

4.2 Osnovno opisovanje in vrednotenje zbranega genskega materiala po mednarodnih deskriptorjih po zbirkah RGV**Pregled stanja:**

RGV se ohranjajo z namenom, da jih ohranimo za bodoče rodove, za uporabo v raziskavah, žlahtnjenju ali za vračanje nazaj v pridelavo. Zbirke v genskih bankah naj bi omogočile uporabnikom široko gensko variabilnost za nove izzive in priložnosti. RGV morajo biti dobro opisani in ovrednoteni glede na uporabne lastnosti, da so uporabni za žlahtnitelje in za neposredno uporabo v pridelavi.

Pri večini akcesij opisi in predvsem vrednotenje še nista opravljena, to zmanjšuje uporabno vrednost akcesij in so zato zbirke premalo izkoriščene. Žlahtnitelje in večino uporabnikov zanimajo akcesije z znanimi lastnostmi. Določitev teh lastnosti z opisi akcesij in oblikovanje posameznih osnovnih zbirk lahko spodbudi večjo in bolj učinkovito uporabo RGV. Z vrednotenjem akcesij se lahko identificira RGV, ki so lahko neposredno uporabni za pridelovalce in primerni za ohranjanje na kmetijah.

Zaradi omejenih finančnih sredstev je program dela SRGB usmerjen predvsem v ohranitev obstoječih *ex situ* zbirk. Metode za izvajanje opisovanja po deskriptorjih in vrednotenja, so na mednarodni ravni sprejete za večino vrst kmetijskih rastlin in njihovih divjih sorodnikov ter za samonikle rastlinske vrste, ki so tudi vključene v naše zbirke. Pri opisovanju in vrednotenju bi bilo smotrno poleg osnovnih morfoloških opisov v prihodnje v čim večjem obsegu opraviti tudi analize na DNA nivoju kot so na primer kemični, biokemični in molekularni markerji (nadaljnje opisovanje in vrednotenje akcesij).

Podatki o opisih akcesij so večinoma opredeljeni v nacionalni zbirki akcesij oziroma Aplikaciji SRGB, podatki o delnih ocenjevanjih akcesij pa se hranijo le pri odgovornih kuratorjih. Aplikacijo SRGB bo potrebno nadgraditi tako, da bo omogočal tudi zbiranje in urejanje podatkov o opisih in vrednotenju akcesij.

Dolgoročni cilji:

- Postopno opraviti osnovne opise in ovrednotenje vseh akcesij SRGB.
- Ponoven vpis opuščenih, nekoč registriranih sort, v sortno listo.

Metode:

Za opisovanje in vrednotenje akcesij se uporabljajo metode, ki jih predloži izvajalec. Strokovno mnenje o metodah opisovanja in vrednotenja posameznih vrst ali skupin kmetijskih rastlin poda tudi Strokovna skupina za rastlinske genske vire pri MKGP.

Naloge:

- Povečanje izvajanja opisov in vrednotenja akcesij.
- Spodbujati vnovičen vpis opuščenih starih lokalnih sort v obliki ohranjalnih sort za potrebe tržnega razmnoževanja semenskega materiala v okviru PRP.

Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev:

- Število osnovno opisanih in ovrednotenih akcesij SRGB
- Opisi in vrednotenja akcesij vpisana v aplikaciji SRGB.

4.3 Razmnoževanje in trajnostna raba avtohtonega genskega materiala po zbirkah genskih virov**Stanje:**

Razmnoževanje hranjenih akcesij poteka po programu, na podlagi ohranjene kalivosti in količine, glede na samo - oziroma tujeprašno vrsto. Izmenjava akcesij oziroma dajanje poteka za domače in tuje povpraševalce z SMTA dokumentom.

Dolgoročni cilji:

- Zagotavljanje dolgoročne ohranitve akcesij v zbirkah rastlinske genske banke.
- Zagotavljanje ustreznih količin vzorcev akcesij za izmenjavo v multilateralnem sistemu za izmenjavo RGV.

Metode dela:

Razmnoževanje akcesij se izvaja po metodah in v skladu z merili (časovna komponenta), ki jih predloži izvajalec. Strokovno mnenje o metodah in merilih za razmnoževanje akcesij posameznih vrst ali skupin kmetijskih rastlin poda tudi Strokovna skupina za rastlinske genske vire pri MKGP.

Naloge:

- Letno razmnoževanje akcesij po prioritetah v letnih programih dela za potrebe ohranjanja akcesij in izmenjavo.

Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev:

- Število razmnoženih akcesij v letu.
- Število akcesij, ki so na voljo v multilateralnem sistemu za izmenjavo RGV.

4.4 Administrativno-tehnične naloge, zlasti v povezavi z evidentiranjem avtohtonega genskega materiala**Pregled stanja:**

Informacijski sistem za vnos osnovnih podatkov o RGV (v nadaljnjem besedilu: aplikacija SRGB), ki so vključeni v posamezne zbirke, je bil v letu 2009 nadgrajen v okviru Fitosanitarne informacijskega sistema takratne Fitosanitarne uprave RS. Trenutno je omogočen le vnos osnovnih podatkov o posamezni akcesiji. Aplikacija ne omogoča vnosa podatkov o opisih in vrednotenju akcesij ter prikaza podatkov za namene izmenjave RGV, zato bo potrebno aplikacijo nadgraditi oz. z ustreznimi podatkovnimi bazami pri posameznih skrbnikih zbirk omogočiti sledljivost podatkov o preučevanih akcesijah.

Dolgoročni cilji:

- Urejena podatkovna baza o akcesijah iz vseh zbirk.
- Ažurna izmenjava podatkov z regionalnim in evropskim informacijskim sistemom.

Metode dela:

- Kdaj se vpisujejo podatki
- Kdo vpisuje podatke
- Kdo nadzira podatke
- Dostop do podatkov

Naloge:

- Redno dopolnjevanje aplikacije SRGB z osnovnimi podatki za vse akcesije, ki so vključeni v sistem SRGB.
- Izboljšanje izmenjave podatkov z regionalnimi in evropskimi informacijskimi sistemi za RGV.

Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev:

- Seznam akcesij iz aplikacije SRGB z osnovnimi podatki in podatki o opisih in vrednotenju akcesij.

4.5 Strokovno tehnična koordinacija, izobraževanje, usposabljanje in ozaveščanje javnosti**Pregled stanja:**

Za poenotenje delovanja rastlinske genske banke, izmenjavo akcesij, ustrezen prenos znanja med sodelujočimi institucijami v povezavi z zastopanjem le-teh v Evropskem kooperativnem programu za rastlinske genske vire ECPGR in drugih omrežjih je potrebno okrepiti sistem tehnično strokovne koordinacije (na nacionalni ravni in ravni posameznih zbirk RGV).

Zavest javnosti o ohranjanju RGV postaja čedalje pomembnejša. Kljub temu so dejavnosti za ohranjanje RGV le delno poznane. Raziskovalne institucije so dejavne pri objavi prispevkov v strokovnih in poljudnih ter znanstvenih tiskanih medijih, manj pa je ta problematika prisotna v ostalih medijih. Sama shema ohranjanja RGV je slabo poznana v javnosti.

Na področju izobraževanja so določene vsebine s področja RGV vključene v univerzitetnih predmetih, zlasti pri predmetih s področja botanike, genetike, žlahtnjenja in biotehnologije ter študenti lahko s tega področja opravijo zaključna dela. Izobraževalne ustanove predvsem na terciarni ravni razpisujejo posebne predmete s področja ohranjanja RGV.

Dolgoročni cilji:

- Vzpostavljena strokovno-tehnična koordinacija.
- Ozaveščenost javnosti o pomenu ohranjanja in trajnostne rabe RGV.
- Vključenost vsebin s področja ohranjanja in trajnostne rabe RGV v izobraževalne programe.
- Vzpostavljeno sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Naloge:

- Izvajati strokovno tehnično koordinacijo po letnih programih dela.
- Izvajati strokovne posvete o stanju in načrtovanih dejavnostih pri ohranjanju in trajnostni rabi RGV.
- Vzpostaviti sodelovanje med MKGP in MOP z namenom promocije biotske raznovrstnosti v kmetijstvu.
- Pripravljati in objavljati informacijski material v medijih.
- Sodelovati na strokovnih srečanjih na nacionalni in lokalni ravni.
- Sodelovati z izobraževalnimi institucijami z namenom prenosa informacij.
- Spodbujati vključevanje zadevnih vsebin v primarno in sekundarno raven izobraževanja.
- Spodbujati sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Kazalniki:

- Število opravljenih koordinacijskih nalog (navodila, sestanki, analize, predlogi).
- Sistem kakovosti opredeljen v priročniku za posamezno institucijo oziroma zbirko rastlinske genske banke.
- Število strokovnih posvetov.
- Število objavljenih znanstvenih in strokovnih člankov in prispevkov za medije.
- Obseg vključenosti zadevnih vsebin v izobraževalne programe.
- Obseg sodelovanja z nevladnimi organizacijami.

4.6 Sodelovanje z mednarodnimi organizacijami in omrežji na področju RGV**Pregled stanja:**

Slovenija sodeluje v več mednarodnih omrežjih za RGV. Sodelovanje je ključnega pomena za razvoj na področju ohranjanja RGV in za usposabljanje strokovnjakov. Sodelovanje pomeni tudi večjo varnost pri hranjenju *ex situ* zbirk RGV z izboljšanjem standardov kakovosti za hranjenje in s hranjenjem varnostnih dvojnikov.

FAO KOMISIJA ZA GENSKÉ VIRE IN MEDNARODNA POGODBA ITPGRFA

Leta 2001 je bila pri FAO ustanovljena Komisija za genske vire za prehrano in kmetijstvo (v nadaljevanju Komisija za PGRFA), s čimer se je začel razvoj globalnega sistema na področju genskih virov v prehrani in kmetijstvu. Njena naloga je mednarodni politični konsenz za trajnostno rabo in ohranjanje genskih virov za prehrano in kmetijstvo (rastlinski, živalski in gozdni genski viri) in pravično delitev koristi od uporabe genskih virov, ki se upravlja v okviru rednih zasedanj Komisije za PGRFA v Rimu vsako drugo leto. Leta 1997 je Komisija za GRFA ustanovila dve sektorski delovni skupni: Tehnična delovna skupina za živalske genske vire (Intergovernmental Technical WG on Animal GRFA) in Tehnična delovna skupina za RGV (Intergovernmental Technical WG on Plant GRFA). Leta 2004 je začela veljati mednarodna pogodba ITPGRFA. Države, podpisnice Mednarodne pogodbe ITPGRFA, so članice Upravljalnega odbora Konvencije (Governing Body), ki se sestaja vsako drugo leto v različnih državah.

VEČSTRANSKI SISTEM ZA IZMENJAVO RGV IN PRAVIČNO DELITEV KORISTI

Države, podpisnice ITPGRFA so se dogovorile, da pri izvajanju svojih pravic vzpostavijo učinkovit in pregleden t.i. večstranski sistem ('Multilateral System of Access and Benefit - sharing' - MLS), ki omogoča olajšan dostop do RGV in pravično delitev koristi, ki izhajajo iz uporabe teh virov. Medtem ko ITPGRFA pokriva vse vrste RGV je večstranski sistem omejen samo na RGV iz 64 rodov oziroma vrst kmetijskih rastlin za pridelavo hrane in krme, ki so navedeni v Prilogi I ITPGRFA. Pogoji za dostop do akcesij v večstranskem sistemu in delitev koristi so podrobneje urejeni v Tipskem sporazumu o prenosu materiala ('Standard Material Transfer Agreement' - SMTA). RGV iz večstranskega sistema se smejo uporabljati ali ohranjati le za raziskave, žlahtnjenje ter usposabljanje za prehrano in kmetijstvo.

ECPGR

V Evropski skupni program za rastlinske genske vire (The European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources - ECPGR) so vključene skoraj vse evropske države, saj v njem sodeluje kar 40 držav. Glavni namen je sodelovanje pri dolgoročnem hranjenju RGV in sodelovanje pri izboljšanju njihove uporabe v Evropi ter pri pripravi skupnih tehničnih standardov in pri izmenjavi podatkov in izkušenj.

AEGIS

AEGIS je integrirani sistem Evropske genske banke (A European Genebank Integrated System - AEGIS), ki je bil ustanovljen leta 2009 v okviru ECPGR. Namen AEGIS je oblikovanje povezanega sistema za RGV v Evropi z namenom ohranjanja edinstvenih genskih akcesij, ki so pomembne za Evropo in so enostavno dostopne za žlahtnjenje in raziskave. Hranjenje *ex situ* akcesij, ki bodo skupaj oblikovale Evropsko zbirko poteka v skladu s skupnimi dogovorjenimi standardi kakovosti. Dostop do teh akcesij poteka v skladu s pravili in pogoji ITPGRFA z uporabo Tipskega sporazuma o prenosu materiala.

EURISCO je spletni katalog *ex situ* RGV v Evropi.

EUCARPIA

Evropsko združenje za žlahtnjenje rastlin (EUCARPIA) ima tudi sekcijo za genske vire, katere namen je izmenjava znanja in izkušenj med člani za izboljšanje hranjenja in uporabe rastlinskih genskih virov za hrano in kmetijstvo v Evropi.

Namen naloge:

- Aktivno sodelovanje Slovenije v obstoječih mednarodnih omrežjih v skladu z letnimi programi dela.

Vsebina naloge:

- Razširiti aktivno sodelovanje v tistih omrežjih za RGV, v katerih še ne sodelujemo.

Kazalniki:

- Obseg mednarodnega sodelovanja, ki je opredeljen v poročilih.